

Sivistysvaliokunta

Viite: **Kirjallinen asiantuntijalausuntopyyntö 9.10.2019**

LAUSUNTO

VNS 2/2019 vp **Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020—2023**

Valtioneuvoston selonteon mukaan vuosien 2020—2022 määrärahat sisältävät n. 120 milj. euron vuosittaiset kertaluonteiset lisäpanostukset opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle. Kuitenkin kuvataiteen, ja erityisesti taiteen tekijöiden, osuus jää lisäpanostuksissa marginaaliin.

Kuvataide on taiteenaloista heikoimmin rahoitettu, huolimatta siitä, että kuvataidekohteiden kävijämäärät ovat vuodesta toiseen huippuluokkaa – esimerkiksi vuonna 2018 jopa 4,6 miljoonaa käyntiä (Frame Contemporary Art Finlandin tilastot). Kuvataidekohteiden kävijämäärä on jopa isompi kuin teatterin, tanssin ja sirkuksen kävijämäärät yhteensä. Käynnissä oleva VOS-uudistus parantaa varsinkin esittävien taiteiden asemaa, kuvataiteilijoiden toimeentuloon se ei sen sijaan vaikuta juuri lainkaan.

Valtioneuvoston selonteossa esitetty lisämäärärahan kohdentaminen prosenttiperiaatteen edistämiseen on myönteinen kirjaus ja edistää taiteilijan työllisyyttä sekä toimeentuloa välillisesti. Kuitenkin kuvataiteilijoita ja heidän toimeentuloaan koskee suoraan ainoastaan maltillinen korotus taiteilija-apurahoihin. Kuvataiteilijoiden nostamiseksi toimeentulokuopastaan kaivataan lisäyksiä erityisesti seuraaviin:

1. Valtion taiteilija-apurahat

Taiteilija-apurahojen osuus valtion 460 miljoonan euron kulttuuribudjetista on vain noin 10,5 miljoonaa. Kuvataiteessa, kuin myös esimerkiksi kirjallisuudessa, työskentelyapurahat ovat kuitenkin jopa tärkein taiteen rahoituksen muoto, koska näillä aloilla ei ole työllistäviä rakenteita, kuten teatteri- tai orkesterilaitoksia, ja taiteilijat työskentelevät pääosin ilman työsuhdetta ja kuukausipalkkaa.

Kuvataiteessa nykyisellään vain joka kahdestoista hakija, eli noin kahdeksan prosenttia hakijoista saa valtion taiteilija-apurahan — tämä on selvästi vähemmän kuin muissa taidelajeissa, sillä jos kaikki taiteet lasketaan mukaan niin joka yhdeksäs hakija saa apurahan.

Tälle hallituskaudelle luvattu maltillinen 1,4–1,8 miljoonan euron tasokorotus ei ole riittävä. Suomen Taiteilijaseura on esittänyt valtion taiteilija-apurahan nostamista vähintään 2400€:n kuukaudessa + Myel-vakuutus (n. 14%), sekä apurahan sitomista valtion virka- ja työehtosopimuksen mukaisiin yleiskorotuksiin. Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri Sampo Terhon asettama työryhmä esitti niin ikään vuoden 2018 Taide- ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat -raportissaan työskentelyapurahojen tason puolitoistakertaistamista, eli korotusta. 31 000 euroon vuodessa vuodesta 2020 lukien. Työryhmän mukaan taiteilija-apurahan tason tulee olla sellainen, että apuraha vastaa taiteilijoiden korkeaa koulutustasoa, riittää apurahakauden aikaisten elinkustannusten kattamiseen ja taiteilija pystyy keskittymään työhön, johon apuraha on tarkoitettu.

Kun taiteilija-apurahajärjestelmä perustettiin vuonna 1968 oli apurahan kuukausisumma suurempi kuin suomalaisten mediaanitulo. Sen jälkeen apurahataso on jäänyt merkittävästi jälkeen yleisestä kustannus- ja palkkakehityksestä.

2. Ylimääräiset taiteilijaeläkkeet

Kuvataiteilijan toimeentulo koostuu useista lähteistä, ja taiteilijoiden eläkejärjestelmä on hajanainen. Valtion ylimääräisillä taiteilijaeläkkeillä on kuvataiteilijoiden ja muiden vapaiden taiteen ammattilaisten toimeentulolle erityinen merkitys, sillä suurelle osalle taiteilijakuntaa eikerry työuran aikana juuri lainkaan eläkettä. Tämä johtuu siitä, että taiteilijat työskentelevät pääosin palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastossa, freelancereina ja itsensä työllistäjinä. Myel-vakuuttaminen on ollut voimassa vasta 10 vuotta, eikä ole ehtinyt

kerryttää eläkeikää lähestyvien eläkkeitä merkittävästi. Nykyinen kahden eläkejärjestelmän käytäntö (Myel+Yel) on sekava ja osa kuvataiteilijan tuloista jää vakuuttamisen ulkopuolelle.

Taiteilijaeläkkeiden määrä vaatii korotusta. Tällä hetkellä lähes 90 prosenttia valtion taiteilijaeläkkeen hakijoista jää ilman eläkettä.

Viime vuosina taiteilijaeläkkeitä on myönnetty 51 kappaletta vuosittain. OKM esitti vuoden 2020 talousarvioesityksessään valtion ylimääräisten taiteilijaeläkkeiden määrän nostoa nykyisestä 51:stä eläkkeestä 100 täyteen eläkkeeseen, kuten myös Taide- ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat -raportissa ehdotettiin. Eläkkeiden määrän korotusta tarvitaan muunmuassa suurten ikäluokkien toimeentulon turvaamiseksi.

Valitettavasti hallituksen talousarvioesityksessä nosto on jätetty toteuttamatta.

Suomen Taiteilijaseura esittää, että myönnettävien eläkkeiden määrää tulee nostaa sadalla kappaleella.

3. Näyttelypalkkiomallin vakiinnuttaminen

Näyttelypalkkio on keskeinen ja ajankohtainen taidepoliittinen kysymys Suomessa sekä laajemmin Euroopassa. Suomalainen kuvataiteilija saa nykyisin teostensa esittämisestä suomalaisissa taidemuseoissa hyvin vähän tuloa — usein ei lainkaan, ja käytännöt vaihtelevat museoittain. Näyttelypalkkio perustuu korvaukseen, joka taiteilijalle maksetaan näyttelyn eteen tehdystä työstä.

Museot maksavat yleensä tekijänoikeusperustaista näyttelykorvausta, jossa näyttelyn järjestäjä maksaa taiteilijalle korvauksen teosten näyttämisestä teoslajin ja näyttelyajan perusteella. Tulonmuodostuksen näkökulmasta näyttelykorvaus on kuitenkin häviävän pieni (esim. 60 € per maalaus). STS:n kannattama näyttelypalkkiomalli ei kuitenkaan ole tarkoitettu korvaamaan tekijänoikeusperustaisia korvauksia (esim. näyttelykorvausta), vaan täydentämään niitä, jotta taiteilija saisi kohtuullisen korvauksen siitä, että tekee työtä museonäyttelyä varten ja lainaa teoksensa museolle. Tässä yhteydessä on syytä huomata, että vaikka kuvataideteoksia toki myös ostetaan, sekä yksityisiin että julkisiin kokoelmiin, on suurin osa museoissa esillä olevista elävien suomalaisten taiteilijoiden teoksista siellä vain lainassa — ja siitä tulisi maksaa kohtuullista korvausta.

OKM:n kolmivuotinen näyttelypalkkiokokeilu on tulossa päätökseensä.

Näyttelypalkkiomallin vakiinnuttaminen parantaisi merkittävästi kuvataiteilijoiden taloudellista asemaa ja vähentäisi epäoikeudenmukaisen ilmaistyön määrää.

Kuvataiteilijan työ on taideteosten tekemistä ja esittämistä julkisesti, mistä hänen tulisi myös saada toimeentulonsa.

Myös näyttelypalkkiomallin symbolinen merkitys on huomattava, sillä se tunnustaisi kuvataiteilijan korkean koulutustason, ammattiosaamisen sekä kuvataiteen yhteiskunnallisen arvon.

Näyttelypalkkion vakiinnuttamiselle ei kuitenkaan ole korvamerkitty määrärahoja julkisen talouden suunnitelmassa kuluvalle hallituskaudelle.

Suomen Taiteilijaseura esittää, että valtio kasvattaa museoiden toimintamäärärahoja niin, että museot pystyvät maksaa näyttelypalkkiot ja tekijänoikeusperusteiset näyttelykorvaukset joutumatta supistamaan toimintaansa. Suomen Taiteilijaseuran laskelmien mukaan näyttelypalkkiojärjestelmän vakiinnuttaminen suppeimmassa muodossaan maksaisi vain noin miljoona euroa vuodessa.

4. Kulttuuribudjetti prosenttiin

Luovat alat kasvavat ja niiden osuus BKT:sta on jo 3,6%, eli enemmän kuin esimerkiksi metsätalous tai majoitus- ja ravitsemistoiminta. Kulttuurialat työllistävät myös enemmän suomalaisia kuin esimerkiksi metsäteollisuus ja kemianteollisuus yhteensä. Taide ja kulttuuri lisäävät myös yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia.

Taiteen ja kulttuurin osuus valtion budjetista on tällä hetkellä noin 0,8%. Alan kasvun, kehittymisen ja työllistävän potentiaalin turvaamiseksi Suomen Taiteilijaseura esittää, että taiteen ja kulttuurinosuus tulee nostaa yhteen prosenttiin valtion budjetista, mikä tarkoittaa noin 100 miljoonan vuotuista lisärahoitusta.

Linkit lausunnossa mainittuihin lähteisiin

Frame Contemporary Art Finlandin tilastot

<https://frame-finland.fi/tietoa-alasta/tilastot/>

Taide- ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat. Työryhmän esitys taide- ja taiteilijapolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Julkaisu 2018/34.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161125/okm3_4.pdf

Suomen Taiteilijaseuran hallitusohjelmatavoitteet 2019–2023 https://artists.fi/wp-content/uploads/2019/03/STS_hallitusohjelmatavoitteet_WEB_aukeamat.pdf

Helsingissä 21.10.2019

Annukka Vähäsöyrinki
toiminnanjohtaja

Teemu Mäki
puheenjohtaja

Suomen Taiteilijaseura on kuvataiteen asiantuntija- ja vaikuttajaorganisaatio, jonka tehtävänä on edistää kuvataiteilijan ammatissa toimimisen edellytyksiä ja vahvistaa kuvataiteen asemaa yhteiskunnassa. Seura edustaa 3 000 ammattikuvataiteilijaa.